

Associació Asociación
SALUD y FAMILIA

TEMPS RETROBAT

LES DONES I LA REFORMA HORÀRIA

ÍNDEX

1

Resum Executiu.

2

Introducció.

3

Objectius i Metodologia.

4

Resultats.

5

Conclusions i Recomanacions.

6

Comunicació pública de la reforma horària orientada a les dones.

7

Perfil de les participants als Grups Focals.

8

Guia Dialògica.

9

Referències Bibliogràfiques.

10

Declaració d'autoria.

1

RESUM EXECUTIU

El nucli central de la reforma horària consisteix a recuperar les dues hores de desfasament horari respecte a la resta del món així com aprofitar l'oportunitat que s'obre d'impulsar una nova cultura del temps. La participació activa de les dones organitzades i amb capacitat de decisió és cabdal per dibuixar un teixit d'oportunitats per a totes les dones de qualsevol edat, classe social i origen a fi d'evitar la repetició de les pautes de gènere.

Aquest Informe reflecteix com són capaces les dones de pensar el temps quan tenim un temps per a fer-ho. Han participat en aquest estudi qualitatiu dones vulnerables que viuen en condicions adverses i retallen les seves necessitats més bàsiques i dones professionals que es mouen entre temps i espais molt diversos i contradictoris. Totes elles han contribuït apassionadament a donar forma a un seguit d'idees, propostes i recomanacions pràctiques per a canviar la cultura imperant del temps i poder viure aquests canvis en primera persona, alhora que aquests puguin sostenir-se al llarg del temps.

2

INTRODUCCIÓ

2.1. L'ORGANITZACIÓ SOCIAL DEL TEMPS

Vivim vides frenètiques en una societat que gairebé no deixa marge de temps per a la regeneració necessària dels éssers humans i dels seus entorns socials. Vides sense pausa, amb poques possibilitats de desconexió parcial, sotmeses a una acceleració corrosiva per a la salut, el benestar i la prosperitat de tothom. I on destaquen dos grups de perdedors nets com són les dones i els menors. Les dones dormen poc i mantenen una connectivitat extenuant amb tots els seus familiars i a la feina quan en tenen.

L'organització actual dels temps socials perjudica les nostres vides, no ens permet agafar perspectiva del món que ens envolta, obstaculitza l'aprenentatge en la infància i al llarg de la vida, soscava la participació democràtica i cultural i assigna l'última fila al temps per a les relacions i l'atenció mútua.

A Catalunya, la Iniciativa per a la Reforma Horària, Ara és l'Hora proposa una reorganització dels horaris en tots els àmbits socials amb l'objecte d'harmonitzar-los, de manera gradual però ferma, als que ja des de fa molt de temps regeixen a Europa. Aquesta reordenació dels temps socials comporta un canvi sistèmic que afecta tant la vida laboral, com l'educativa, la social i la familiar amb múltiples ramificacions sobre els hàbits de la vida diària. La reforma horària afecta pràcticament totes les activitats humanes, des de la feina, l'oci, l'escola, l'esport, l'alimentació, la família, fins a les hores de son. Un canvi d'aquesta magnitud no es pot imposar de cap manera sinó que serà fruit del diàleg, la presa de consciència, el debat i la concertació entre esferes socials que fins ara es troben dessincronitzades.

El procés a favor de la reforma horària es va iniciar a proposta del Grup Promotor integrat per ciutadanes i ciutadans provinents de diferents sectors i disciplines professionals. La independència de criteri i l'entrellaçament de diferents sabers i experiències va proporcionar al Grup Promotor prou impuls i creativitat per promoure un canvi al qual varen implicar-se activament el Parlament, el Govern de la Generalitat, els sindicats, les organitzacions empresarials i múltiples sectors de la ciutadania.

Una nova organització social del temps cal que ens permeti trobar temps dins del temps difonent la idea de que si aconseguim prendre'ns el temps que cada cosa necessita aquesta serà la palanca de la nostra llibertat per a viure el temps de les nostres vides. Doncs, no és el que tenim sinó més aviat el que gaudim allò que veritablement basteix el nostre benestar.

Viure el temps a temps complet únicament es pot fer des d'una perspectiva d'equitat que inclogui i tingui molt presents les circumstàncies i les necessitats dels col·lectius que són més vulnerables, perquè ells han de gaudir de les màximes oportunitats per poder ser els principals guanyadors de la reforma horària.

2.2. Les Dones i la Reforma Horària a Catalunya

Els horaris i els usos del temps condicionen la vida diària i la salut de les dones que, a casa nostra, són les més estressades d'Europa. Per altra banda, en els darrers anys, la Iniciativa per a la Reforma Horària, liderada per dones amb la cooperació activa d'homes compromesos, ha introduït en l'agenda pública un seguit de propostes de canvi de l'organització horària.

El nucli central de la reforma horària consisteix a **recuperar les dues hores de desfasament horari** en relació a la resta del món, així com a impulsar una nova cultura del temps entre la ciutadania que ens permeti atendre les noves complexitats socials tenint present la perspectiva de les necessitats humanes de sosteniment i reparació de les nostres capacitats i la nostra salut.

La reforma horària anirà obrint un **teixit d'oportunitats per a les dones** que contribuirà, entre d'altres a: a) Millorar la salut i la qualitat de vida, b) Tenir temps de lliure disposició, c) Millorar la pràctica de l'activitat física, d) Recuperar el valor de la son, e) Fer una alimentació equilibrada, f) Tenir disponibilitat per a formar-se al llarg de la vida, g) Desenvolupar la carrera professional, h) Aconseguir coresponsabilitat i temps de cura compartit, i) Coliderar la societat i les organitzacions.

L'impuls de les dones organitzades en associacions i també de les dones referents de col·lectius professionals claus com el sistema educatiu, el sistema sanitari i la funció pública, és cabdal per a fer avançar la reforma horària i construir una nova cultura del temps. L'acció col·lectiva de les dones a favor de la reforma horària ha de tenir de bon començament una base equitativa, per la qual cosa és molt important comptar amb les dones que es troben en posicions socials desavantatjades i/o vulnerables.

Les dones a Catalunya en xifres

- Les noies completen l'ensenyament primari i secundari a l'edat prevista molt més que els nois. El fracàs escolar de les noies és del 18% davant del 27% dels nois.
- El nombre de dones titulades universitàries supera en un 37% el d'homes, tot i que el nombre de treballadores amb estudis universitaris supera només en un 14% el d'homes.
- La taxa d'ocupació de les dones és del 48,7% deu punts menys que la dels homes.
- Al sector privat el nombre de dones ocupades és un 13% inferior al d'homes. El 73% de contractes a temps parcial són de dones.
- Al sector públic, el 61% dels empleats són dones però només un 44% són càrrecs de confiança i representen un 32% dels alts càrrecs.
- Al sector del comerç, el 72% de les persones ocupades són dones. En els darrers 10 anys el 67% dels nous establiments han estat oberts per dones sobretot en petits i mitjans municipis.
- La bretxa salarial, mesurada en hores, entre dones i homes és del 14,7% essent la diferència salarial més significativa en les ocupacions més precàries.
- La taxa de pobresa per a les dones és del 25,4%, un punt i mig per cent més que la dels homes.
- El temps mitjà diari destinat a la llar i la família en el cas de les dones és de 4 hores i al dels homes és de 2 hores.
- Les dones tenen una percepció positiva de la pròpia salut cinc punts percentuals per sota de la dels homes, tot i que ha passat del 71,4% al 80,7% en els darrers 10 anys.
- Les dones dormen menys hores, practiquen menys esport, tenen més excés de pes que els homes i presenten més ansietat o depressió.
- Les dones són el 57% de les persones científiques i intel·lectuals, llegeixen més llibres que els homes i menys els diaris.
- Les dones estan més representades en aquelles organitzacions que impliquen cura i serveis als altres com ara les AMPA, les entitats de defensa dels drets humans i les entitats socials i culturals.

Font actualitzada: Observatori de la Igualtat de Gènere (2018) "Les Dones a Catalunya". Institut Català de les Dones, Generalitat de Catalunya.

2.2. Contribucions i limitacions de la reforma horària

La reforma horària **pot contribuir** de forma directa a:

- Gaudir d'una millor salut i qualitat de vida.
- Tenir més temps de lliure disposició.
- Practicar activitat física moderada i esport.
- Recuperar el valor de la son.
- Fer una alimentació equilibrada.
- Fer un consum sostenible i saludable.
- Tenir disponibilitat per a formar-se al llarg de la vida.
- Desenvolupar la carrera professional.
- Coliderar les empreses i la societat entre homes i dones.
- Desenvolupar la coresponsabilitat i el temps de cura compartit entre homes i dones.
- Millorar l'ocupabilitat.
- Disminuir el risc de pobresa.
- Prendre la sostenibilitat de la vida com a centre de tot el procés social i polític.

La reforma horària té moltes limitacions o **no pot contribuir** a:

- Reduir la bretxa salarial entre homes i dones.
- Combatre la precarietat laboral.
- Guanyar la plena igualtat d'oportunitats.
- Assolir una coresponsabilitat plena i efectiva.
- Aconseguir l'apoderament de totes les dones.
- Regenerar la participació i el lideratge en la presa de decisions.
- Formular polítiques de protecció social.
- Proveir infraestructures i prestar serveis públics.
- Abastar el ple reconeixement dels treballs de cura no remunerats.

RETROBAT

LES DONES I LA REFORMA HORÀRIA

3

OBJECTIUS I METODOLOGIA

OBJECTIUS

- Aportar evidències específiques des de la perspectiva i l'interès de les dones per advocar per la reforma horària i una nova cultura del temps.
- Identificar barreres i facilitats per a les dones a fi de que s'incorpori a una nova cultura del temps.
- Construir arguments a favor de la reforma horària i una nova cultura del temps adaptats a la pluralitat de punts de vista i a la diversitat de condicions de vida de les dones.
- Cohesionar el nucli d'una xarxa de dones activistes d'òrgens i posicions socials diverses a favor d'una nova cultura del temps.

METODOLOGIA

S'ha utilitzat la metodologia del GRUP FOCAL de trobada única mitjançant un mostreig intencional per tal d'assolir diversitat pel que fa a l'edat, l'origen, el nivell d'estudis i el desenvolupament professional (veure apartat 8). S'han reunit separatament un grup de dotze dones en situació de vulnerabilitat i/o desavantatge i un grup de deu dones professionals i amb capacitat de decisió a les seves organitzacions. S'han fet servir dues Guies Dialògiques (veure apartat 7) de qüestions claus per tal de focalitzar les aportacions i el discurs de les dones. Per a la participació i la captació de les dones vulnerables s'ha comptat amb la col·laboració d'associacions de dones migrades.

Els Grups Focals han estat conduïts per les dones coautores. Es van garantir les preceptives condicions d'anonimat i confidencialitat de totes les participants. En tots dos Grups Focals es va donar oportunitat per a que les dones expressessin les seves idees i testimonis en primera persona i de forma projectiva. Posteriorment amb el material es va realitzar una anàlisi narrativa generant i agrupant categories de respostes. La llengua vehicular principal del Grup Focal de dones vulnerables va ésser el castellà tot i que també algunes participants es van expressar en anglès. La llengua vehicular principal del Grup Focal de dones professionals va ésser el català tot i que també algunes participants es van expressa en castellà.

4

RESULTATS

DONES VULNERABLES

La maternitat inesperada capgira el temps en contra de les dones.

L'embaràs i la maternitat per defecte és força freqüent entre els col·lectius de dones vulnerables d'origen immigrant nascudes en països tercers extracomunitaris. Als països d'origen, les conseqüències de la maternitat inesperada en la vida diària de les dones es veuen amortiguades per les seves xarxes familiars femenines que proporcionen suport a la criança dels petits. Cal puntualitzar que les aspiracions formatives i econòmiques que les dones immigrants han après durant la seva socialització als països d'origen han estat menys exigents que les que troben a casa nostra. La maternitat inesperada les deixa a ple aire i sotmeses a temps socials intempestius.

"A mi em va començar a faltar temps als 18 anys quan vaig ser mare. No podia organitzar-me per estudiar i alhora cuidar del meu petit fill" (Boliviana, estudis universitaris, dos fills).

"Vaig ésser mare als 42 anys de forma inesperada i això em va capgirar la vida doncs estic sola amb la meva filla i ara tinc una malaltia greu. No puc estar-me ni per mi ni per la meva filla" (Peruana, estudis secundaris, una filla).

"Per a les dones pakistaneses el temps no existeix, s'obliden de si mateixes. Són màquines de netejar, cuinar i cuidar del marit i dels fills" (Pakistanesa, estudis universitaris, sense fills).

"Em va començar a faltar temps quan va néixer la meva segona filla a Catalunya. Havia d'acabar un curs per trobar feina i vaig sentir-me molt estressada perquè no me'n sortia" (Boliviana, estudis secundaris, dos filles).

"Amb el segon fill van començar les complicacions perquè els vaig tenir molt seguits. He demanat una excedència a la feina i ara que se n'acaba no sé que faré" (Boliviana, estudis secundaris, dos fills).

El temps dedicat a la criaça dels fills i a la vida familiar es percep insuficient i escàs.

Una bona part de les mares immigrants que presenten diversos factors de vulnerabilitat o desavantatge senten que s'estan perdent la infància i l'adolescència dels seus/ves fills/es i que no dediquen ni disposen del temps que les criatures necessiten i mereixen. També troben molt a faltar moments de trobada i vida familiar.

"Per a mi el temps dels àpats amb els meus fills era molt important i ara ho hem perdut. No puc conciliar els horaris de la meua filla adolescent i del meu fill petit. Porto mol malament aquesta manca de contacte amb els meus fills i sento que així els nens s'espatllen" (Veneçolana, estudis secundaris, dos fills).

"M'he perdut els tres primers anys de vida del meu primer fill que vaig tenir als 17 anys i ara amb el segon, la meua parella se'n ocupa però jo tinc moltes dificultats per combinar els horaris de la feina i la lactància" (Equatoriana, estudis primaris, treballa i intenta estudiar, dos fills).

"Els caps de setmana fem molt poca vida familiar perquè se'ns acumula la feina domèstica tot i que la meua parella també en fa" (Boliviana, estudis secundaris, dos fills).

"Nosaltres som adventistes i aquí m'he deslligat de la meua església i de les seves activitats comunitàries per manca de temps i això està desestructurant la meua família" (Veneçolana, estudis secundaris, dos fills).

"El temps que tinc que dedicar a preparar menjars és excessiu i em treu molt de temps per estar amb el meu fill" (Pakistanesa, estudis secundaris, un fill).

"Aquí no pots estar amb els fills i gairebé no els coneixes i els nens se n'adonen" (Peruana, estudis secundaris, una filla).

Els horaris escolars disloquen tots els temps de la vida personal i familiar de les dones.

De forma aclaparadora la totalitat de les dones vulnerables viuen els horaris escolars dels seus/ves fills/es com a massa allargats i exigents i com un factor decisiu que disminueix la qualitat de vida personal i familiar i perjudica la criança dels infants.

“L’horari de l’escola ens treu temps per estar junts, la pausa del migdia se’n fa curta i, llavors, al vespre arriba tard i no podem fer res o ho fem molt tard” (Pakistanesa, estudis secundaris, un fill).

“La meva filla va a reforç a l’escola i es passa tot el dia fora de casa. Sento que em vaig deslligant de la nena. A sobre, quan el meu fill petit surt de la guarderia no puc estar massa per ell, doncs tinc coses de la casa per fer” (Veneçolana, estudis secundaris, dos fills).

“No puc compaginar els horaris de les feines que em van sortint i molt sovint vaig a buscar a la meva filla a escola sense haver dinat” (Colombiana, estudis secundaris, embarassada amb una filla).

“L’escola està molt lluny de la meva feina i perdo molt temps en desplaçaments i menjo molt de pressa o em quedo sense menjar per arribar a portar o a recollir el nen de l’escola” (Boliviana, estudis secundaris, dos fills).

La pressió de temps passa factura i les dones retallen les seves necessitats bàsiques.

Les dones vulnerables es troben sobredemandades en termes de temps. Per acomplir amb les seves diverses obligacions, principalment les familiars, retallen el temps personal destinat a cobrir les seves necessitats bàsiques. També s’adonen que la manca de temps disponible agreuja el seu aïllament.

“Jo per poder arribar a tot dormo poc i em cuido menys del que voldria” (Boliviana, estudis universitaris, dos fills).

“A mi el temps m’ha col·lapsat. Tinc dos fills al meu càrrec. Necessito temps per dutxar-me, per dormir...” (Xilena, estudis secundaris, dos fills).

“Voldria poder dinar sense continues interrupcions i tenir temps per dormir i llegir” (Colombiana, estudis secundaris, embarassada amb un fill).

“Els meus fills són encara molt petits i al que té un any encara el dono el pit. No tinc temps per l’intimidat amb la meva parella” (Equatoriana, estudis primaris, dos fills).

“Estic cansada, no dormo bé i he disminuït la meva cura física i personal” (Veneçolana, estudis secundaris, dos fills).

“No tinc temps de cuidar-me prou de la meva malaltia” (Peruana, estudis secundaris, una filla).

“M’adono que visc mig aïllada perquè no puc organitzar el meu temps” (Boliviana, estudis secundaris, dos fills).

“A mi els horaris em fan sentir que visc al marge de la societat que m’envolta” (Veneçolana, estudis secundaris, dos fills).

Acabar amb el desordre horari i gaudir dels temps de la vida

Les dones vulnerables pensen que la reforma horària els permetria tenir més temps disponible. Prioritzen el que farien amb el temps retrobat: en primer lloc ho dedicarien a cobrir les necessitats bàsiques i a reorganitzar les tasques i en segon lloc, triarien algunes de les activitats que no fan perquè no tenen prou temps i que identifiquen amb claredat com a una millora de la seva qualitat de vida.

EN PRIMER LLOC

“Jo dedicaria més temps a dormir, descansar i a la meva higiene bàsica” (Xilena, estudis secundaris, dos fills).

“Jo dedicaria més temps a estar amb els meus fills” (Boliviana, estudis secundaris, dos fills).

“Jo dedicaria més temps a arreglar-me, anar ben pentinada, cuidar-me la pell” (Veneçolana, estudis secundaris, dos fills).

“Jo acabaria amb el desordre a l'hora dels àpats i menjaria tranquil·la sense interrupcions ni presses” (Colombiana, estudis secundaris, embarassada amb un fill).

“Jo tindria més temps per comprar les coses que necessito” (Boliviana, estudis universitaris, dos fills).

“Jo tindria més temps per estar amb la meva parella i per tenir intimitat sexual” (Equatoriana, estudis primaris, dos fills).

“Jo reduiria el temps que em veig obligada a dedicar a la cuina tradicional pakistanesa” (Pakistanesa, estudis secundaris, un fill).

“Jo tindria més temps per cuinar i fer menjars més saludables per a tota la família” (Colombiana, estudis secundaris, embarassada amb un fill).

EN SEGON LLOC

“Jo sortiria amb la meva parella a prendre un refresc o anar al cine” (Equatoriana, estudis primaris, dos fills).

“Jo sortiria amb les meves amigues, i no m'estaria tot el temps a casa amb la família” (Boliviana, estudis secundaris, dos fills).

“Jo aniria a l'església i tornaria a cantar en el cor i també faria una mica d'esport” (Veneçolana, estudis secundaris, dos fills).

“Amb el temps que no dedicaria a cuinar aniria a la biblioteca amb el meu fill i llegiríem plegats” (Pakistanesa, estudis secundaris, un fill).

“A mi m'agradaria formar-me, homologar el meu títol i viatjar amb els meus fills petits” (Xilena, estudis secundaris, dos fills).

“Jo dedicaria temps a llegir i menjaria i dormiria tranquil·lament” (Colombiana, estudis secundaris, embarassada amb un fill).

“Jo faria voluntariat acompanyant a malalts i estaria més per la meva filla” (Peruana, estudis secundaris, una filla).

“A mi m'agradaria escriure relats i faria plats cuinats més senzills” (Pakistanesa, estudis universitaris, sense fills).

“Jo tindria àpats més tranquils en família i sortiria amb les meves amigues emportant-me la meva filla” (Boliviana, estudis secundaris, dos fills).

Temps per a pensar el temps

El Grup Focal ha estat viscut per les dones vulnerables participants com un temps de qualitat, escolta i reflexió que ha servit a cadascuna d'elles per identificar el que més valorem, per imaginar com reorganitzar el seu temps i per afermar les seves expectatives de millora.

“M'adono que és molt important no abandonar les meves expectatives perquè són el motor de tot plegat” (Veneçolana, estudis secundaris, dos fills).

“Si el meu marit canviés l'horari de nit jo podria dormir bé amb ell sense interferències de la meva família política” (Pakistanesa, estudis universitaris, sense fills).

“Crec que podríem guanyar temps en parella i en família si compaginéssim millor els nostres horaris de feina” (Equatoriana, estudis primaris, dos fills).

“Crec que és necessari delimitar de forma separada el temps personal, de parella i de família perquè sinó ni la vida ni la família no funciona” (Boliviana, estudis secundaris, dos fills).

“M'adono de com és d'important el temps de dormir de forma que descansis de debò” (Boliviana, estudis secundaris, dos fills).

“M’afermo en quant és d’important mantenir l’activitat física que faig i escoltar música”
(Pakistanesa, estudis secundaris, un fill).

“M’adono que respectar el temps per cobrir les meves necessitats bàsiques faria que estigués més contenta” (Xilena, estudis secundaris, dos fills).

“Em veig capaç de reorganitzar el sistema actual d’alimentació familiar. Compraré més quantitat, cuinaré per més dies i congelaré menjars. Així em quedarà més temps per sopar amb la meva filla” (Veneçolana, estudis secundaris, dos fills).

DONES PROFESSIONALS

Identificar barreres i bastir aspiracions per a fer créixer el temps propi de les dones.

Les dones professionals s’han col·locat mentalment en una posició imaginària a la que la reforma horària ja hauria aconseguit recuperar el desfasament horari d’una hora o hora i mitja de temps. Això els ha permès concentrar la seva reflexió en produir idees per no repetir el model de gènere en la utilització dels temps.

“La cultura del temps que hem après de les nostres mares encara té molt de pes i ens genera culpa quan no estem pels altres, especialment a la família” (Metgessa, Directora HPH Catalunya).

“Les dones que hem pensat sobre la reorganització del temps pertanyem a una determinada classe social. Som les dones i no pas els homes que valorem l’aprofitament, la utilitat i l’organització dels diferents temps de la vida” (Mestra, ex-senadora, Presidenta ASF).

“Els/es fills/es a la nostra societat, com que són un bé escàs, cada cop són més dependents i això gravita sobre el temps de les dones” (Advocada, Programa ASF).

“Crec que és molt necessari treballar a fons el valor de la llibertat entre les dones. Així no sentiríem la culpa que ara ens coarta de tenir temps propi” (Psicòloga, Secretària ASF).

“Cal recategoritzar les necessitats en funció de les creences personals i repensar-nos per no repetir el que sempre fem” (Professora, Universitat de Barcelona).

“Ocupar-se'n i pensar sobre el comú de la societat no està de forma generalitzada en el cap de les dones. S'ha d'inserir la peça d'allò que és comú, més enllà de l'ús del temps per cobrir les necessitats bàsiques, l'atenció familiar i la feina” (Metgessa, Directora ASF).

“Caldria dedicar un temps de qualitat a mantenir la proximitat entre els membres de la família de diferents generacions doncs és una bona oportunitat per millorar les relacions” (Presidenta ACESOP).

“Hem d'aconseguir posar-nos un límit de temps d'una o dues hores diàries en el que diguem no estic per a ningú, aquest és el meu temps personal i cal respectar-lo, en primer lloc per nosaltres mateixes” (Coordinadora d'Immigració, Tribunal Suprem de Bolívia a Barcelona).

“També els homes han de fer alguna cosa respecte a la nova cultura del temps. Cal desenvolupar la importància i la pràctica de la coresponsabilitat en els treballs de cura tant a l'àmbit privat com a l'àmbit públic” (Sociòloga i professora, Universitat de Girona).

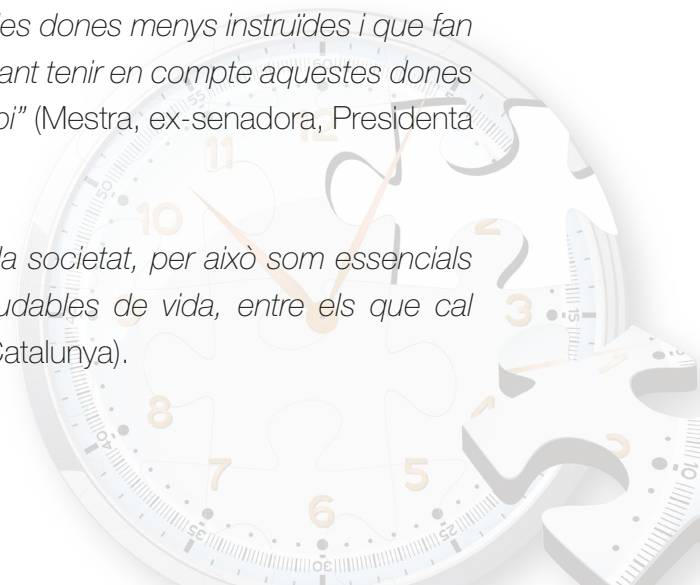
“La reforma horària faria que tot no anés tan tard i així tindria temps per resar, mantenir relacions sexuals i dormir suficients hores a la nit, ara totes aquestes coses es sobreposen i es retallen unes a les altres” (Presidenta ACESOP).

“Les dones no tenim temps a perdre i som més resolutives que els homes a tots els àmbits de la vida” (Metgessa, Directora HPH Catalunya).

“Les dones hem de posar en valor les capacitats que tenim, com ara l'organització de la complexitat de les relacions i dels temps de la vida” (Metgessa, Directora ASF).

“La discriminació de gènere és més intensa entre les dones menys instruïdes i que fan feines menys qualificades. Per això, és molt important tenir en compte aquestes dones per a que creixi la seva aspiració a tenir temps propi” (Mestra, ex-senadora, Presidenta ASF).

“Les dones som les cuidadores a les famílies i a la societat, per això som essencials per a la pràctica i la transmissió dels hàbits saludables de vida, entre els que cal destacar el descans” (Metgessa, Directora HPH Catalunya).

“Hem de tenir molt present la classe social i l’origen de les dones perquè a una dona menys qualificada o en desavantatge el serà més difícil gestionar el temps” (Coordinadora Immigració, CEPAIM).

“Les dones vulnerables o en desavantatge aprofitarien la reforma horària per treballar més, repetint les mateixes pautes” (Advocada, Programa ASF).

“Ens han educat en com fer les coses sense donar tanta importància a triar i pensar sobre que en fem amb el nostre temps” (Professora, Universitat de Barcelona).

“A la nova cultura del temps que estem pensant, les dones haurien d’èsser lideresses i així la societat seria més inclusiva” (Presidenta ACESOP).

“A l’escola s’ha d’ensenyar la coresponsabilitat i la construcció de gènere perquè és l’única institució que arriba a tothom de forma directa i, a més, en unes edats a les que es fixen les identitats sexuals i els rols socials” (Sociòloga i professora Universitat de Girona).

“S’ha de trencar amb l’element cultural d’aprofitament del temps que ens han transmès a les dones des de les famílies. El temps permanentment ocupat és una trampa. Hem de crear el “nothing box” per a les dones” (Metgessa, Directora HPH Catalunya).

“Si no tenim aspiracions i intencions no ens podem administrar aquest nou temps. Hem de saber per a què el volem i llavors trobarem temps dins del temps” (Metgessa, Directora ASF).

“Cal pensar i introduir activitats compartides en família fora de l’escola i de la llar” (Mestra, ex-senadora, Presidenta ASF).

“Hem d’aprendre a parar, especialment a la feina de casa. Inclús les dones que vivim soles estem sobreocupades” (Coordinadora Immigració, CEPAIM).

“Les dones, especialment les mares amb fills menors, són l’Estat del Benestar al si de les famílies, generen i organitzen recursos i canalitzen les relacions familiars. És molt important que aquestes funcions no es devaluïn en un procés de coresponsabilitat entre dones i homes” (Metgessa, Directora ASF).

“En estudis sociològics i laborals sobre diferents oficis es troba que els oficis i les feines poden ésser més d’hora que tard substituïdes per robots, l’ofici de més difícil substitució és el de mestressa de casa” (Sociòloga i professora, Universitat de Girona).

“Nosaltres som les queensem, en el dia a dia, les necessitats de la família i en com resoldre-les. Cal que això es posi en valor en una societat cada cop més masculinitzada” (Mestra, ex-senadora, Presidenta ASF).

Oportunitats i propostes per a una nova cultura del temps a favor de les dones.

Les dones professionals han connectat les barreres i les aspiracions amb les oportunitats i les propostes de tal manera que hi hagi una estreta coherència entre ambdues. S'han cuidat especialment que gairebé totes les iniciatives proposades puguin ésser reproduïdes a diverses escales, des de les famílies, els barris, les comunitats, els mitjans de comunicació, els espais formatius i de creació fins a la participació ciutadana i política.

“La nova cultura del temps ha de fer créixer la ciutadania activa de les dones que hem d'entrar de ple en l'elaboració de propostes sobre els temes comuns” (Mestra, ex-senadora, Presidenta ASF).

“S'han de fomentar i posar en marxa transversalment a escala de barri i de ciutat iniciatives grupals per promoure els hàbits de vida saludables, com ara caminades pels parcs i activitats lentes obertes a tothom però cedint el pas al seu ús per part de les dones” (Metgessa, Directora HPH Catalunya).

“La nova cultura del temps avançarà fent visibles i parlant de mares i de dones emprenedores en l'organització del temps personal i familiar” (Sociòloga i professora, Universitat de Girona).

“S'han de promoure activitats culturals i formatives per a famílies senceres a escala dels diferents territoris, grans i petits, donant entrada a diferents àmbits temàtics, com ara la música, el cinema, la cuina, l'art, etc.” (Professora, Universitat de Barcelona).

“S'han d'organitzar tallers de dones i homes per identificar necessitats i intercanviar experiències de conciliació i coresponsabilitat” (Metgessa, Directora ASF).

“S'ha d'estendre la idea no només de compartir sinó també de reduir les tasques domèstiques simplificant en el dia a dia les tasques de cuina i de parament de la llar. Cal fer un llistat de tot el que podem no fer” (Coordinadora Immigració, CEPAIM).

“En una societat que canvia tant i tant de presa, cal desenvolupar oportunitats i espais de formació al llarg de tota la vida que atrapin la curiositat i l'impuls d'aprendre de les dones. Espais d'experiències compartides que generin coneixement i alhora desenvolupament personal, és a dir, apoderament” (Metgessa, Directora ASF).

“S'ha d'alliberar temps i dedicar-ho a que les dones puguin pensar el temps i s'apoderin del seu futur” (Presidenta ACESOP).

“Pel que fa a la coresponsabilitat i al respecte cap el temps propi de les dones, els homes han d'aprendre a base de repetir i repetir. No se val la coresponsabilitat puntual, s'han de complicar una mica la vida” (Coordinació Immigració. Tribunal Supremo Electoral de Bolívia a Catalunya).

“Hem de promoure activitats lentes i reduir estímuls i connectivitat per a poder percebre que són els temps de qualitat com ara converses sense interrupcions, escolta mútua, producció d'idees i metes” (Metgessa, Directora ASF).

“S'ha de combatre el victimisme de les dones i obrir possibilitats de reorientar-se i centrar-se en les coses que realment importen” (Coordinadora Immigració, CEPAIM).

“Les dones podem posar molt d'ordre en l'ús del temps laboral establint prioritats i límits temporals per a les activitats. Nosaltres som resolutives i tenim capacitat per afrontar temes i tasques complexes” (Metgessa, Directora HPH Catalunya).

“Cal atacar frontalment l'exigència puntillista de perfecció a les nostres vides. S'han de promoure sèries de TV, pel·lícules, vídeos, performances al voltant de com les dones trobem camins molt diversos a dilemes d'utilització dels temps de la vida” (Metgessa, Directora ASF).

“S'ha de promoure al món de l'empresa espais de formació continuada sobre conciliació i coresponsabilitat i millor si està regulat als Convenis” (Coordinadora Immigració, CEPAIM).

“Les famílies han de poder copsar que la socialització en coresponsabilitat és una funció educativa que no es pot delegar absolutament a l'escola” (Mestra, ex-senadora, Presidenta ASF).

“Cal obrir una conversa pública que ocupi el corrent social principal amb participació d'homes i dones per pensar junts com evolucionar cap una societat amb menys discriminació de gènere que valori el treball de cura i ajuda mútua com a la base de tota la resta d'activitats humanes” (Metgessa, Directora ASF).

5

CONCLUSIONS I RECOMANACIONS

5.1. CONCLUSIONS

Les dones vulnerables han ressaltat els entorns desfavorables i les condicions adverses per a la utilització i l'organització satisfactòria dels temps de la vida. La maternitat inesperada capgira els temps en contra d'elles i també de les criatures i el temps disponible per a la criança dels fills/es i la vida familiar és percebut com a clarament insuficient i escàs. Els horaris escolars i laborals encara disloquen més els temps de la vida personal i familiar de les dones passant una factura molt dura a les dones que es veuen abocades a retallar les seves necessitats bàsiques. Malgrat aquesta situació de desavantatge en totes les esferes de la vida, les dones vulnerables creuen que la reforma horària els oferiria una bona oportunitat per acabar amb el desordre horari i gaudir dels temps de la vida. La força i l'esperança d'aquestes dones fa que mantinguin les seves expectatives de millora i que hagin descobert el temps de pensar el temps com a una nova dimensió d'apoderament. També han contribuït a les recomanacions adonant-se de les estructures de desigualtat més enllà de les seves circumstàncies personals.

Les dones professionals amb capacitat de decisió es van col·locar mentalment en la posició imaginària d'una reforma horària parcialment reeixida per tal de concentrar el seu esforç reflexiu en produir idees per a no repetir el model de gènere après en la utilització dels temps. Així, primer van identificar barreres i bastir aspiracions per a fer créixer el temps propi de les dones mantenint en tot moment una mirada inclusiva i equitativa. En una segona aproximació van imaginar tot un seguit d'oportunitats i propostes per desenvolupar una nova cultura del temps a favor de totes les dones. Es va cuidar molt especialment que gairebé totes les iniciatives proposades puguin ésser reproduïdes a diverses escales, des de les famílies, els barris, les comunitats, els mitjans de comunicació, els espais formatius i de creació fins a la participació ciutadana i política.

5.1. RECOMANACIONS

- Cal promoure espais de formació al llarg de tota la vida que atrapin la curiositat i l'impuls d'aprendre i actualitzar-se de les dones. Aquests espais han de prioritzar el compartir l'experiència de vida i alhora el desenvolupament personal, és a dir, l'apoderament de les dones.
- S'han de fomentar i posar en marxa a escala de barri i de ciutat iniciatives grupals per promoure els hàbits de vida saludables de forma pràctica. Fer caminades pels parcs, clubs de lectura, tallers de cuina fàcil i activitats lentes obertes a tothom però cedint el pas a les dones contribuirà a una nova utilització del temps.
- S'ha de diversificar i fer accessible cultural i econòmicament un seguit d'activitats culturals per a famílies senceres a escala dels diferents territoris i eixamplant els àmbits temàtics a compartir en família fora de la llar.
- S'ha d'acceptar el lideratge de les dones per posar ordre en l'ús del temps laboral i professional establint prioritats i límits temporals a les activitats. La capacitat resolutiva i d'entomar la complexitat per part de les dones jugarà a favor d'elles i de tothom.
- S'ha de potenciar la producció cultural en diversos formats (sèries de TV, pel·lícules, vídeos, performances, etc.) relatant i mostrant històries de vida de dones emprenedores que han trobat sortides diverses i imperfectes a dilemes d'utilització dels temps de la vida i als reptes de la coresponsabilitat i la conciliació.
- S'ha de fer créixer la ciutadania activa de les dones al voltant dels temes comuns prenent com a eix principal un corrent social de participació activa d'homes i dones en propostes polítiques orientades a disminuir la discriminació de gènere i col·locar el treball de cura i ajuda mútua en la base de totes les iniciatives i les activitats públiques.

6

COMUNICACIÓ PÚBLICA DE LA REFORMA HORÀRIA ORIENTADA A LES DONES

- Nova Cultura del Temps: Cedint el Pas a les Dones.
- La Reforma Horària: Ara les dones van les primeres.
- Necesito temps per Aturar-me.
- Temps per Triar el temps.
- Temps per Conversar i Somniar Junes.
- Temps de la meva propietat.
- Temps per gaudir sola o acompanyada.
- Dones activistes del Temps propi.
- Temps per compartir en família.
- Temps desocupat.
- Temps per l'acció ciutadana.
- Apropa els Temps de Cura / Apropa la Cura.
- Moure les Fitxes del Temps.
- Temps per pensar la meva Llibertat.
- Temps per canviar el temps.

7

PERFIL DELS/LES PARTICIPANTS ALS GRUPS FOCALS

GRUP FOCAL DONES PROFESSIONALS

Número	Perfil	Càrrec /Formació	Entitat/Administració
1	Jurídic	Advocada	Associació Salut i Família
2	Sanitari	Psicòloga	Associació Salut i Família
3	Polític	Ex-Senadora i Mestra	Associació Salut i Família
4	Sanitari	Directora	HPH Catalunya
5	Educatiu	Sociòloga i Professora Universitària	Universitat de Girona
6	Sanitari, Associatiu	Directora General	Associació Salut i Família
7	Immigració	Presidenta	ACESOP
8	Immigració	Coordinació	Servicio Intercultural de Fortalecimiento Democrático Tribunal Supremo Electoral Bolívia en Barcelona
9	Educatiu	Màster Dones Gènere i Ciutadania	Universitat de Barcelona
10	Associatiu	Àrea d'Igualtat i No Discriminació / Programa Retorn Voluntari	CEPAIM

GRUP FOCAL DONES VULNERABLES

Número	Procedència	Edat	Estudis	Ocupació
1	Barcelona	65	Universitària	Treball Assalariat
2	Barcelona	53	Universitària	Treball Assalariat
3	Bolívia	39	Secundaris	Treball Assalariat
4	Xile	41	Secundaris	Atur
5	Perú	41	Secundaris	Atur
6	Equador	23	Primaris	Estudiant
7	Bolívia	48	Secundaris	Atur
8	Colòmbia	33	Secundaris	Atur
9	Veneçuela	36	Secundaris	Atur
10	Pakistan	36	Secundaris	Treball Assalariat
11	Pakistan	32	Universitària	Estudiant
12	Bolívia	38	Universitària	Treball Assalariat

8

GUIA DIALÒGICA

GUIA DIALÒGICA GRUP FOCAL DONES PROFESSIONALS

- Presentació de la finalitat del treball del Grup Focal (10 minuts). Elvira Méndez.
- Presentació de la situació global de les desigualtats en l'ús del temps entre dones i homes a Catalunya i la iniciativa per la reforma horària (15 minuts). Cristina Sánchez.
- Debat sobre **les noves oportunitats socials** a generar per a que una bona part de les dones puguin disposar de temps per cobrir les seves necessitats bàsiques (tenint present el desplaçament horari que suposaria la reformà horària per a tota la societat) (1h 30 minuts).
 - Pensar i compartir noves oportunitats socials transversals i sectorials.
- Descans (15 minuts).

Debat sobre **les noves oportunitats socials** a generar per a que totes les dones puguin utilitzar el temps disponible en les opcions de desenvolupament personal que vulguin triar (tenint present el desplaçament horari que suposaria la reformà horària per a tota la societat) (1h i 30 minuts).

- Pensar i compartir noves oportunitats familiars i socials.

GUIA DIALÒGICA GRUP FOCAL DONES VULNERABLES

- Presentació de la finalitat del treball del Grup Focal (10 minuts). Elvira Méndez.
- Presentació dels beneficis per participar al Grup Focal (5 minuts). Griselda Paredes.

- Presentació de la situació global de les desigualtats en l'ús del temps entre dones i homes a Catalunya i la iniciativa per la reforma horària (15 minuts). Cristina Sánchez.
- Debat sobre **necessitats** en l'ús del temps per part de les dones vulnerables (1h 30 minuts). Tothom.
 - En quin moment de la teva vida vas sentir que el dia no tenia prou hores per abastar totes les tasques/activitats?
 - Assenyala les activitats bàsiques que retalles perquè no tens prou temps disponible (dormir, cuidar les criatures, treballar, cuinar, tenir temps per estar tranquil·lament amb els teus fills/es, etc.).
 - Assenyala les activitats que no fas per què no tens prou temps disponible (formació, tenir temps per estar amb els amics/gues, participar en activitats de la teva comunitat/escola/, aficions, etc.).
- Descans (15 minuts).
- Debat sobre **propostes** per millorar l'ús del temps (tenint present el desplaçament horari que suposaria la reforma horària per a tota la societat) (1h i 30 minuts). Tothom.
 - Si tinguessis més temps disponible (1h - 2h al dia) com t'organitzaries un dia normal?
 - Si tinguessis més temps disponible (1h - 2h al dia) a quina/es de les activitats bàsiques dedicaries més temps?
 - Si tinguessis més temps disponible (1h - 2h al dia) quina/es de les activitats, que ara no fas, realitzaries?

9

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Berbel, Sara (2015) *Una dècada de polítiques de temps a Catalunya*. Barcelona: Iniciativa per la Reforma Horària.
- Cardús, Salvador (2002) *Propostes d'intervenció per a la conciliació d'horaris familiars, escolars i laborals*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Benestar Social i Família.
- Dominguez Folgueras, Marta (2012) *La división del trabajo doméstico en las parejas españolas. Un análisis del uso del tiempo*. Revista Internacional de Sociología, V70, núm. 1.
- GPI Consultores SL (2009) *Nuevas formas de organización de los tiempos: estudio de las iniciativas públicas y privadas adaptadas a las necesidades de las personas*. Ministerio de Igualdad. Instituto de la Mujer.
- Ferrant G., Pesando LM., Nowacka K. (2014) *Unpaid Care Work: the missing link in the analysis of gender gaps in labour outcomes*. A OECD Development Centre.
- Institut Català de les Dones (2018) *Les Dones a Catalunya 2018*. Observatori de la Igualtat de Gènere.
- IDESCAT (2011) *Enquesta de l'ús del temps*.
- Maganto, JM, Etxeberria, J (2010) *La corresponsabilidad entre los miembros de la familia como factor de conciliación*. Educatio Siglo XXI, V28, núm. 1.
- Mari-Klose, Pau et al (2009) *La reorganització del temps de la vida quotidiana a les llars catalanes amb fills i filles adolescents a Barcelona*. Societat: revista de coneixement i anàlisi social, núm. 15.
- Sánchez, Cristina i Vall-Llosera, Laura (2008) *Gènere i conciliació de la vida personal, familiar i laboral*. Polítiques, núm. 65, Fundació Jaume Bofill.

10

DECLARACIÓ D'AUTORIA

Elvira Méndez i Cristina Sánchez Miret són coautores d'aquest Informe i responsables de la seva orientació i continguts.

Aquest Informe s'ha realitzat en el marc del Projecte TEMPS RETROBAT cofinançat per l'Institut Català de les Dones de la Generalitat de Catalunya i l'Associació Salut i Família.

Desembre 2017. Barcelona.

Composició de Portada: Associació Salut i Família.

Disseny i maquetació: Pere Anglada i Carolina Herrera.

Esta obra està subjecta a la llicència de Reconeixement – NoComercial-SinObraDerivada- 3.0 Unported de Creative Commons. Per veure una còpia d'aquesta llicència, visitar: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.07/>

TEMPS RETROBAT

LES DONES I LA REFORMA HORÀRIA

Associació Asociación
SALUD y FAMILIA